

## **AVRUPA BİRLİĞİ'NE DOĞRU TÜRK TOPLUMU**

Sergün KURTOĞLU\*

### ***Abstract***

Nowadays discourses about European Union (EU) touch everything daily life. People in Turkey need to understand what they mean. Explanations about the effect of joining the EU is not enough. If the people have a poor understanding, process will be full of prejudices. Public information about the EU must be conducted at the right moment by institutions interested in Turkey-EU process. The institutions ability to create and maintain dialogues with citizens- to communicate information to them and then listen, understand and react to their responses- is often the difference success and failure. Believing that the awareness raising process is effectively continuous and the challenges endless. Effective awareness raising is therefore crucial, so is timing. Turkey as a candidate country must address many challenges with hard work and new thinking.

---

\* Lisans Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü

The provision of effective public information and communications at every level is a necessary primer function on Turkey-EU process. Is the institutions' position in Turkey sufficient to communicate and inform people and sensitive them? The study is looking for its answer to apply a qualitative research and then is putting forward a suggestion on public relations depends on results of the research.

.....

### **Avrupa Birliği**

Avrupa, İkinci Dünya Savaşı'nın hemen ertesinden başlamak üzere, büyük ölçüde Avrupa Birliği'nin oluşumu ile örtüşen ve onun yarattığı sinerji ile beslenen bir süreç içinde, ekonomik olarak bütünleşmek ve giderek siyasal bir kimlik kazanmak suretiyle, küresel dengelerdeki konumunu yeniden güçlendirme yoluna girmiştir. Avrupa'da bütünleşme süreci ile Avrupa Birliği üyeliği önemli paralellikler ihtiva etmelerine karşın, tam olarak üst üste çakışan iki kavram değildir. Başlangıçta bazı Avrupa ülkeleri arasında belirli bir ekonomik ve siyasi yapı oluşturulduğu belirtilmesine rağmen, daha sonra Türkiye'nin de bu sürece katılmasından söz edilmektedir. Bu farklılık bilinçli bir tercihtir. AB ile, siyasetin ve hukuki metinlerin öngördüğü resmi entegrasyonun çok ötesinde bir fiili bütünleşme gün geçtikçe büyümektedir. Fiili entegrasyon ve resmi entegrasyon alanları birbirini destekleyen ve tamamlayan bir bütün teşkil etmektedir.

Birinde atılan olumlu adımlar diğerinde de olumlu adımların atılmasına yol açmaktadır. (Nuray 1999: 13-18).

Kendi içerisinde çok boyutluluğa ve kültürel çeşitliliğe sahip Avrupa'da, varlık sorunu ile ilgili olarak coğrafi bir gerçeklikten söz etme olanağı pek yoktur, ama siyasal ve kültürel kimlik sahibi bir Avrupa'dan kolaylıkla söz edilebilir. Bilindiği gibi 1950'li yıllara doğru ve bu yılların başında Batı Avrupa, Batı Avrupa Birliği kurmayı ve Avrupa'nın geleceğini güvence altında almayı hedeflemiş; Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, Batı Avrupa Birliği gibi örgütlenmeleri gerçekleştirmiştir. Coğrafi anlamda Avrupa ikiye bölünerek Doğu Avrupa'dan Avrupa kimliği alınmıştır. Şimdi Doğu Bloku'nun yıkılmasından sonra Doğu Bloku üyesi devletlerin Avrupa'ya geri dönmelerinin de anlamı burada aranmalıdır. Avrupa; jeopolitik, ekonomik,tarihsel, psikolojik ve kurumsal realiteler içermektedir.(Canbolat 1993/1994: 70-72).

## **Türkiye ve Türk Toplum**

Aşağıda ele alınacak araştırmanın bir nedeni de burada yatmaktadır. Avrupa genişleme süreci içinde, Türkiye'nin kendisini konumlandırma çabaları, Avrupa kültürünün Türk toplumunun kültürel yapısından uzaklığının farkını öngören bir bilinçle mi yerine getirilmektedir? Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girme hedefi, toplumun bütününde işlevselleştirilen bir süreç aşamasına gelebilmiş midir? Bu soruların ardında, Birliğe taşınması planlanan (ya da planlanmamış) tüm bir toplumun ya da tümünden bir kültürel değişimin olumlu ve olumsuz getirilerine ilişkin olarak kamu bilgilendirilmekte midir endişesi vardır. Kısaca halkla ilişkiler AB

süreci ile ilgili kurumlar tarafından yerine getirilmekte midir, halk ile ne düzeyde ve ne şekilde bir iletişim kurulmaktadır?

Uluslararası bir Avrupa örgütlenmesinin temelini oluşturacak Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun 1952 yılında kurulmasıyla başlayan süreç 7 Şubat 1992'de imzalanan Maastricht Antlaşması'nın kabulünden sonra federatif bir yapılanma sürecine dönüşmüştür. Avrupa Birliği Antlaşması, Avrupa entegrasyonunu halkın doğrudan katılımı yoluyla güçlendirmeyi öngörmektedir. (Canbolat 1993/1994: 70-72).

Menderes Hükümeti'nin AET'ye ortaklık için başvurduğu 1959 yılından itibaren Türkiye, zaman zaman kesilen zaman zaman ivme kazanan Avrupa macerasında ekonomik, siyasal ve sosyal kurumları ile kimliği kendi ulusal kimliğinden oldukça farklı bir entegrasyonun kapısını çalmaktadır. Küresel dünyanın dinamiklerinin üretiminde belirleyici rolü olan Avrupa Birliği'nin kapının zilini duymak istemediği, Türkiye tarafından sık sık dile getirilmektedir.

Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ilişki özellikle Türkiye açısından çok boyutludur. Öncelikle ulusal bir sistemden uluslar üstü bir sisteme geçebilmenin getireceği yükümlülükler vardır. İnsan hakları, eğitim ve adalet konusunda atılması gereken adımlar vardır. Ancak atılması gereken adımlardan önce Türkiye'nin böyle bir entegrasyona girme isteğinin gerçekçi argümanlara dayanması, konu ile ilgili kararlılığın oluşturulmuş olması gerekmektedir. Nedir bu kararlığı gösterecek argümanlar: Her şeyden önce tüm bir toplumun AB konusu ile ilgili bilgi sahibi yapılması, olumlu ve olumsuz getirilerinin neler olduğunun ve olabileceğinin bilinmesi, AB'nin bize sunacağı zenginlikler kadar bizden talep edeceği

fedakarlıkların kamuya sunulması. Bu, çağdaş yönetimlerin gereği olduğu kadar AB sürecinin toplumsal bir proje olarak yürütülmesi gereğindedir.

Yöneticilerle yönetilenlerin interaktif bir yapı içinde yönetsel kararları oluşturmaları olarak tanımladığımız yönetim (Boratav 2002: görüşme), çağdaş yönetimlerin bir zorunluluğudur. Yönetişimin işlerlik kazanması, iletişim araçlarının açık ve iletişim mekanizmalarının sürekli, organik üretimlerle işletilmesini gerektirir. Böyle bir işlerlik mekanizması; süreçle ilgili çalışmaların, projelerin üretiminin yanında üretilen bu projelerin, alınan yolların zamanında ve yerinde aktarılabilmesini ya da eşgüdümlü olarak iletilmesini de gerektirmektedir. Halkla ilişkilerin yönetim sürecinin karar verme, örgütlenme, eşgüdümleme, denetim gibi öğeleriyle iç içe, kamuoyunu belirli bir yönde etkilemek amacıyla girilen yoğun dizi çabaların gürlüğünden uzak, olağan bir eylem (Mihçioğlu 1980/1981: 2) olduğunu hatırlayarak süreçle ilgili bilgi iletişiminin rasgele değil eşgüdümlü ve yönetsel bilinç içinde yapılabilmesinde halkla ilişkiler hizmetinin gerekliliğini görürüz. Böylece AB sürecinde halkla ilişkilerin siyasal ve sivil yapılar içinde yönetsel bir fonksiyon olarak yürütülmesi gereği tezimizin çıkış noktasıdır.

Türkiye'nin adaylığı 1999 Helsinki Zirvesi ile açıklanmış, ardından 8 Kasım 2000'de AB Komisyonu Türkiye'nin yol haritası olarak Katılım Ortaklığı Belgesini yayınlamış ve Türkiye'den beklentilerini dile getirmiştir. Özellikle bu tarihten itibaren hızlanan çalışmalar nereye gitmektedir daha doğrusu halka ulaşabilmekte midir?

Siyasal kadroların böyle bir toplumsal projeyi ele alışlarında doğaldır ki siyasi görüşlerin ayrımından kaynaklanan farklılıklar ve

çelişkiler olacaktır. Ancak süreç, siyasal kadroların tek başlarına ele almaları gereken bir gelişim çizgisinde sınırlı bırakılmayacak bir zamanlama içinde prolendirilmektedir. Küresel dünyanın içinde bulunduğu şu andaki dönem, etkin bir mekanizma olarak işle(til)mesi gereken sivil toplum kuruluşlarını, yükün ağırca bir kısmını üstlenmekle karşı karşıya bırakmaktadır. Yönetişim mekanizmaları içinde sivil toplumun yanında medyanın önemini de kaydetmek gerekir.

### **Araştırma Projesi:**

### **Avrupa Birliği Sürecinde İlgili Kurumların Halkla İlişkilere Verdiği Yer**

AB sürecinin Türkiye'de toplumsal bir nitelik kazanmasında ya da bu yönde gerçek bir politikanın oluşturulmasında atlanmış olan ama üzerinde durulması gereken belirleyicilerin ortaya konması, sürecin hem gerçekçi bir gözle değerlendirilmesine izin verecek hem de üretilecek çalışmalara temel olacaktır. Toplumsal bir politika oluşturmanın halkla ilişkiler ile bağlantısı, halkla ilişkileri dar anlamda kullandığımız biçimiyle, kurumların hedef kitleleri ile ilişkilerini düzenleme işlevinden çok daha geniştir. Halkla ilişkiler uygulaması tüm toplumu etkileyen bir sürecin düzenlenmesinde, kamusal ilişkiler biçiminde tanımlamamızın daha doğru olacağı çok daha geniş bir alanda hareket eder. Sürece yönelik bir halkla ilişkiler planı çizebilmek için öncelikle konuyla ilgili temel sorunlarımızı ortaya koymak gerekir.

## **1. Gerekçe ( durum saptama )**

Avrupa Birliği ile Türkiye arasındaki ilişkilerde, Türk halkının Birliğe ilişkin yaklaşımını ölçümlenmeye çalışan pek çok araştırma yapılmış ve yapılmaktadır. Gerek Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasal ve ekonomik krizlerin bir sonucu olarak halkın ve yönetimlerin sadece kişisel düzeydeki gelecekleri ile ilgili olmaları ve aralarında iletişim kopukluğuna dayalı bir sürecin yaşanıyor olması, gerekse halkla ilişkiler kavram ve yöntemlerinin henüz anlaşılmaktan uzak olması nedeniyle, AB sürecine ilişkin bilgi akışına verilen önem sloganlarla sınırlı kalmıştır. Bütünleştirilmemiş bir dizi çalışmaların kamuya iletilmesine yanıt olarak, kopuk seslerin ortasındaki halk, belki böyle bir çıkış bulunabilir düşüncesiyle teslimiyetçi bir tavır geliştirmekte ve AB için onay vermekte ya da bir diğer uçta yer alanların yaptığı gibi AB'nin Türkiye için bir değerler çatışması olduğuna inanarak kesinlikle reddetmektedir. Çok başka biçimlerde düşünmek de mümkün. Bunun nedeni süreci rasyonel olarak kavrayabilmemizin koşullarının üretil(e)memiş olmasındadır. AB'ye girelim mi sorusu altında yapılan çeşitli araştırmalarda evet oranının yüksek olması, belirli bir tutumu gösterebilir ama eğer bize neler kazandıracığını neler kaybettireceğini bilmediğimiz bir oluşuma evet diyorsak bu, daha çok bizim belki yeniliklere çok da katı bakmayabileceğimizin bir göstergesi olabilir ama bilemediğimiz özellikleri ile AB'yi çok da benimsediğimizin bir göstergesi olamaz.

## **2. Amaçlar**

Türkiye-AB ilişkilerinin bir toplumsal proje olarak konumlandırılmış olma söylemine karşın süreçle ilgili gelişmelerde halk cephesi arka planda bırakılmaktadır. Halk, ancak, kamuoyu oluşturmak amacıyla yapılan araştırmaların sonuçları duyurmada ön plana geçirilmektedir.

1. Halk bu projenin neresindedir?

2. Projenin toplumsal bir proje olması özelliğinden dolayı aktif olması gereken sivil toplum örgütleri birbirleri ile ve halk ile nasıl bir etkileşim içindedir?

3. Süreçte halka ulaştırılması gereken, paylaşılması gereken noktalar ve AB'nin somut olarak toplumda nelere yol açacağı anlatabilmiş midir?

## **3. Yöntem**

Derinlemesine Görüşmeler: Kalitatif bir araştırma yöntemi. Amaç, sayısal veriler elde ederek genellemeler yapmak değil, konu ile ilgili sorunları keşfetmek ve sorunu tanımlayabilecek belirleyicileri ortaya koyabilmektir. Diğer araştırmalar (kantitatif: sayısal tabanlı araştırmalar) ve oluşturulacak projeler için bir ilk adımdır. Konu ile ilgili hipotezler geliştirilmesine izin verir. Araştırma sonucunda derinlemesine görüşler elde edilir, duygu ve düşünceler saptanır, kavramlar netleşir, davranışların nedenleri saptanır. Genellenebilir sonuçlar çıkmaz. Bu yöntemin seçilme nedeni, sürece ilişkin olarak halkın sahip olduğu bilgilerin karar verme yeterliliği taşıyıp taşımadığına dair AB'ye ilişkin iletiler veren kurumların düşüncelerini ortaya koymak, ilgili kurumların süreç



içinde birbirlerine ve kamuya yönelik iletişim biçimlerini netleştirmek ve kurumların süreçte iletişimi ne şekilde konumlandığını görebilmek. Görüşmelerin sonucu, içinde bulunulan sorunların bir uçtan diğer uca sınırlılıklarını çizer. Amaç, süreçle ilgili yaşanmakta olan her bir sorunu ki bu tabii burada iletişim bazında ele alınmak kaydıyla ortaya koyabilmektir.

#### **4. Örneklem**

##### **1. Sivil toplum örgütleri**

###### **1.1. Vakıflar**

1.1.1. İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV)

1.1.2. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV)

1.1.3. Türkiye Avrupa Vakfı

1.1.4. Türkiye Bilişim Vakfı (TBV)

###### **1.2. Dernekler**

1.2.1. Türk Sanayici ve İşadamları Derneği (TÜSİAD)

1.2.2. Helsinki Yurttaşları Derneği (HYD)

###### **1.3. Sendikalar**

1.3.1. Türkiye Avrupa Birliği Sendikal Koordinasyon Komisyonu

1.3.2. Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK)

1.3.3. Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK)

###### **1.4. Meslek Örgütleri**

1.4.1. Türk Tabipler Odası İstanbul Şubesi

1.4.2. İstanbul Ticaret Borsası

## **2. Medya**

2.1. Milliyet Gazetesi

2.2. Cumhuriyet Gazetesi

2.3. TV 8

## **3. Üniversiteler**

3.1. İstanbul Üniversitesi Avrupa Birliği Araştırma ve Uygulama Merkezi

3.2. Marmara Üniversitesi Avrupa Birliği Araştırma Merkezi

Galatasaray Üniversitesi Avrupa Birliği Araştırma Merkezi

## **4. İletişim ve danışmanlık hizmeti veren özel kurumlar**

4.1. Zarakol İletişim LTD.

4.2. Tribeca Danışmanlık

4.3. Bersay İletişim Danışmanlık

Örneklem seçimindeki özelliklere bakacak olursak konu ile ilgili olarak resmi kurumlara yer verilmediğini görürüz. Bu ayrı bir araştırma konusu olarak ele alınabilir. Sivil toplum kuruluşlarına yer verilme nedeni yönetim mekanizmaları içindeki ayrıcalıklı yerinin yanında sürecin tüm bir toplumla ilgili boyutundan kaynaklanmaktadır.

Bilgiye dayalı bir iletişim arayışında olduğumuz için akademik merkezler ve bu merkezlerle yürütülen çalışmalar amacımızla paraleldir. Kamu üniversitelerinin seçilme nedeni ise daha geniş bir öğrenci ve dolayısıyla halk kitlelerine ulaşabiliyor olmalarındandır.

Kamunun verilere en rahat ulaşabileceği yer olan medya araştırmanın önemli bir parçasıdır.

Süreçle dolaylı yoldan bir ilgiye sahip özel kuruluşlar içinde halka ilişkiler ve danışmanlık hizmeti veren kurumlar; Avrupa ile ilişkileri olan müşterilere hizmet vermelerinden, AB'nde de uygulanan halkla ilişkiler meslek standartlarını uygulamalarından, süreç içinde yer alan sivil toplum kuruluşları ile hükümet temsilcilerine verdikleri hizmetlerden ve profesyonel iletişim ajansı olmalarından ötürü örneklem yapısına dahil edilmişlerdir.

Kalitatif bir araştırmanın sonuçlarının genellenemeyeceğini söylemiştik. Ancak Türkiye'de özellikle araştırma konusu alanındaki sivil toplum kuruluşlarının sayıca az olması, medyanın AB üzerine düzenli bilgi yayan kurumlarının aynı şekilde az sayıda olması araştırma sonuçlarını genel olarak da alabilme fırsatı verir. Ancak amacımız genel ne düşünüyordan öte az ya da çok nelerin düşünüldüğü, bilindiği ve varsayıldığıdır.

## **5. Araştırma sonuçları**

Aşağıda yer verilen tüm saptamalar görüşmeler sonucunda elde edilmiştir. Bu saptamalar çoğunluğun görüşünü bildiren sayısal genellemeler değildir. Kalitatif araştırmanın amacına dönük olarak durumla (AB Projesi ve ele alınış biçimi) ilgili hissedilen, görülen ve dile getirilen, bir uçtan diğer uca giden sınırlılıkların bir toplamıdır, bütünleştirilmiş bir sunumdur. Aşağıda yer alan ifadeler görüşülen kişilerce kurumlarını temsilen ifade edilmiş olup kişisel herhangi bir yorum içermemektedir.

AB,

- AB bütün sorunların çözülebileceği bir yer değildir, ancak sağduyulu ve rasyonel olmayan bildirimler abartılı beklentilerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.
- AB'nin felsefi bir mesele olmadığı, bire bir çıkara dayalı bir mesele olduğunun anlaşılması gerekmektedir. İstikrara yönelik temellerin insanlar tarafından anlaşılması ve devletin AB'ye girdiği zaman belirli kriterlere uygun olarak davranmak zorunda olduğunun bilinmesi ve bu kriterlerin ilgili kurumlarca topluma iletilmesi halkın konuya duyarlılığını arttıracaktır.
- AB, fren mekanizmalarını demokrasi içinde çalıştırmayı gerektiren bir süreçtir. Bu koşul hem özgürlükleri hem de fedakarlıkları gerektirdiğinden Türkiye'nin alışkın olmadığı bir okumayı da gerektirmektedir. Herşeyin farklı yerden okunmasını, çoğulculuk ve çeşitlilik anlayışı içinde ele alınmasını gerektirir.
- AB felsefesi şeklinde yola çıkmanın süreci yalnızca okumuşların anlayabileceği varsayılan çok sofistike bir boyuta taşıyacağı endişesi vardır. Onun yerine AB'nin bire bir somut olarak getirilerinin ve götürülerinin halka iletilmesi gerekmektedir. Aksi halde halkı konuya duyarsızlaştıran bir yaklaşım içinde hareket edilecektir ve edilmektedir.

## **Halk,**

- Halkın önyargılarını değiştirmek çok zordur. Özellikle bizi zaten almazlar ile şekillenen yaklaşım kamunun konuya duyarsız kalmasına yol açabilmektedir.
- Bir ülke, üye oluncaya kadar çeşitli süreçlerden geçerken halkın kimliği de çeşitli süreçlerden geçmektedir. Şu anda süreç içinde, halk bir hayal kişiliği içerisinde. Türk halkı yöneticileriyle birlikte inşa ettiği bir hayal dünyası içinde yapacağı fedakarlıkların neler olduğunu bilmeden evet demektedir. Örneğin Fransa'nın Euro'yu kabul edebilmek için ekonomik tedbirlerle çalışanları ücretlerinden fedakarlıklar yapmak zorunda bırakması, AB'nin fedakarlıklar gerektiren boyutu üzerinde de düşünülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.
- Değişim sürecinin toplumun değişme dinamiklerine uyması gerekmektedir. Bu noktada süreci yönlendiren kurumların halkı tanıyor olması kaçınılmazdır.
- Süreçle ilgili çıkan yasaların somut olarak kime ne kazandırdığı halka iletilmemektedir. Kim ne fayda sağlayacağını bilmediği için konuya ilişkin duyarlılık oluşturmak oldukça zorlaşmaktadır.
- Halka asıl anlatılması gerekenler; süreçle ilgili kararların, sözleşmelerin, bildirimlerin ne anlama geldiğinin açıklanmasıdır. Bu aynı zamanda şeffaf bir anlayış, yönetişimin uygulanmasıdır. Ancak siyasal kadrolar bunu yapmamaktadırlar. AB'nin vatandaşa ne

getireceğinin anlatılmamış olması insanların bunu öğrenmelerini istemedikleri şeklinde de yorumlanmaktadır.

- Türk insanının AB üyesi olmak konusunda bir referansı yoktur. Halk kulağına gelen bilgilerle algılama yapmakta, AB'nin altında yatan kültürü bilmemektedir. Bu durumda olumlu ya da olumsuz bir fikir geliştirmesi mümkün olamamaktadır. İnsanların birey olma hakkının yani devlet birey ilişkisinin yeniden tanımlanması gerekmektedir.
- Halk homojen bir topluluk değildir, ancak yapılan iletişim biçimleri halkın homojenmişçesine algılandığını, en azından böyle bir yanılsama içinde bulunduğunu göstermektedir. Her noktada değişen farklı grupların olduğu göz ardı edilmektedir.
- Kurumlar, halkın AB'den algıladığını, hem sürekli istenen ama bir türlü elde edilemeyen bir ütopya hem de kendisine yönelik bir takım şeyleri empoze eden büyük ve korkutucu bir yapı olarak tanımlamaktadırlar.
- Kamuoyu ve kamu vicdanı birbirinden farklı kavramlardır. Araştırmalar AB'ye olumlu bakanların oranının % 75'lere vardığını gösterirken AB'nin ne olduğu sorulduğunda bunu bilenlerin oranı % 4'lere düşmüştür. Bu durum kamu vicdanının AB'ye hazır olmadığına işaret etmektedir. AB sürecinin ne olduğu doğru dürüst anlatılmadığı sürece algılanan şey değerler çatışmasından öteye geçemeyecektir.

- AB algılaması ya teslimiyetçi bir tavır içinde ya da bölücü olduğuna dair bir anlayış içinde yapılmaktadır. Sonuç olarak psikolojik, duygusal bazda bir algılama süreci söz konusudur.

### Güven ortamı,

- Toplumda genel olarak AB ile ilgili bir sorun olmadığı ancak AB konusunda adım atan insanlara güvenilmediği yönündeki fikirler örtüşmektedir. Mevcut olan ortamda inançsızlık ve güvensizlik AB'nin toplumsal bir proje olarak konumlandırılmamasının önündeki en büyük engel olarak görülmektedir.
- Halktan AB süreci ile ilgili olarak katkı istenmemekte ve süreçte, onların verebileceği inanca da yaslanılmamaktadır. Bunun tepkisi ise süreçle ilgili çalışmaların ve siyasilerin ciddiye alınmaması olarak şekillenmektedir. O yüzden süreçle ilgili olarak her aşamada bilgilerin paylaşımı, toplumda oluşan direncin kırılması, toplumun katkısının oluşturulması ve güven ortamının yaratılmasının araçlarına ihtiyaç duyulmaktadır.\*\*

### Temel iletişim sorunları,

- Kurumlar süreçle ilgili yaptıkları çalışmalarını tanıtmadıklarını dile getirmektedirler.

---

\*\* Bu farkındalığa rağmen gerekli aracın adı halkla ilişkiler olarak tanımlanmamaktadır. Halkla ilişkiler çabaları, AB süreci ile ilgili kurumlar tarafından sadece teknik yönüyle algılanmakta; halkla ilişkilere dayalı iletişim bir üretim fonksiyonu olarak işlevselleştirilememektedir.

- İletişimi sağlayan genel yapı olarak Avrupa Birliği Genel Sekreterliği resmi anlamda sorumludur. Ancak gerekli iletişim koordinasyonunda, bu kurum üretim görevinin çok ağır olması nedeniyle, sürece ilişkin iletişimin koordine edilmesinde yeterli olamamaktadır.
- Kurumlar AB'ye uyum sürecinde kurumsal yaşamlarda çok da değişikliklere gidilmediğini, sürecin daha çok retorikle işletildiğini dile getirmektedirler.
- Kurumların özdeki işlevi bilgi üretmek ve işlemek olduğundan bilginin paylaşılması aşaması sürekli boşlukta kalmaktadır. Bu aşamada halkla ilişkilere ihtiyaç duyulmaktadır.

#### Sivil toplum örgütleri,

- Sivil toplum örgütleri uluslararası tüm projelerde devre içinde olması gerekirken, henüz Türkiye'deki merkezi yapı, sivil toplum kuruluşlarını bile yeterince devreye sokabilmiş durumda değildir. Uluslararası projelerde iletişim çalışmalarının sivil toplum örgütlerinden başlaması gerekmektedir.
- Merkezi yönetimin öncelikleri ile toplumun çeşitli çıkar gruplarının öncelikleri arasında farklılıklar olması ve bu farklı ihtiyaçların merkezi yönetimden bağımsız olarak karşılanması gereği, özellikle sivil toplum kuruluşlarının ve medyanın önemini ortaya koyar. Toplumun bir bütün olarak ihtiyaçlarının karşılanmasında, bu kurumlar, aracı kurum olarak değil, çözümüne katkıda bulunacağı hedefleri ve hedef kitleleri seçen ana



kurumlar olarak işlevselleşmeli ve iletişimde bulunmalıdır. Bu, kurumların sosyal sorumluluk anlayışı gereğidir.

- Sivil toplum örgütleri arasındaki iletişim; standart görüş alışverişinin yapıldığı, neler yapılmalı meselelerinin tartışıldığı platformlarda yürütülmektedir. AB sürecine yönelik olarak yürütülen projelerde, kurumlar birbirlerinden aktif katkı alarak üretim yoluna gitmekten henüz uzaktırlar. Amaca uygun stratejik planlamayla çerçevelenmiş ve ilgili her alanı amaç için en verimli kılacak şekilde bir örgütler arası iletişim henüz yoktur.
- AB ile ilgili kurumlar birbirlerinin organizasyonlara katılmaktadırlar, ancak bu organizasyonlar herkesin kendi fikrini söylediği ve daha çok takıntıların tekrarlandığı, dar zamanlama ile yapılan ve belirli kararların çıkmadığı faaliyetler olarak değerlendirilmektedir.
- Sürece yönelik sivil toplum örgütlerinin ve kamu kurumlarının ortak olmasından söz edilmekte ancak halkın bu ortaklığın içinde alacağı yerin çerçevesi çizilmemektedir. Halk daha çok bilgi verilmesi gereken bir kesim olarak konumlandırılmaktadır. Yönetişimin gerekleri bilinmekle beraber bilinçli bir uygulama alanı bulabilmiş değildir.

## **Basın,**

- Medya süreçle ilgili olarak, olumlu ve olumsuz tavırlarının ötesinde halkın en kolay ulaşabileceği bilgi

kaynağı olması nedeniyle ana bilgi kaynağıdır. Dolayısıyla halkın süreçle ilgili elde ettiği birikimi, medya, neredeyse tek başına sağlamış durumdadır.

- Siyaset medya ilişkisi, AB konusunun daha objektif olarak ele alınabilmesi için kopmak zorundadır. Birbirlerini yönlendirdikleri ve hem kendilerini hem toplumu sınırladıkları bir ilişki çerçevesi üretilmiştir.
- AB'nin hayatımıza ne getireceği ile ilgili bildirimler medyada yer almamaktadır. Medyada yer alan bildirimler daha çok konu ile ilgili görüşlerle sınırlıdır.

### **Üniversiteler,**

- Çok az sayıda üniversitenin farklı hedef gruplara yönelik seminerleri vardır. Bunun kamuyu bilgilendirmeye yönelik yaygın eğitime dönüştürülmesi bir gereklilik olarak görülmektedir.
- Gerek üniversitelerde gerekse AB süreci ile ilgili sivil toplum kuruluşlarında halkla ilişkiler ancak basın danışmanlığı ile sınırlıdır.
- Üniversitelerle medya arasındaki ilişkiler kurumsal ve düzenli olmaktan çok kişisel ilişkiler yoluyla kurulmaktadır.
- Üniversiteler sivil toplum örgütlerinden ancak bir kaçıyla düzenli sayılabilecek ilişkiler içindedirler, bu da daha çok birbirlerini aktivitelerinden haberdar etmek şeklindedir.

- Üniversitelerden sürece yönelik projeler talep edilmemektedir.
- Üniversiteler kendi iç yapılarına ait bölümler arasında sürece yönelik bir işbirliği geliştirmemişlerdir. Üniversitelerin AB ile ilgili bölümleri, sürece yönelik stratejilerin geliştirilmesinde kendi kurumlarının halkla ilişkiler bölümleri ile entegre olabilmemişlerdir. Halkla ilişkiler bölümlerinden sadece duyurum amaçlı yardım alınmaktadır.
- Üniversitelerle ilişkiler akademisyenlerden yararlanma ile sınırlı kalmaktadır
- Üniversitelerden istenen daha çok kişisel ilişkiler yoluyla, kurumların yaptıkları araştırma sonuçlarının ve yorumlarının gözden geçirilmesidir. Sürece yönelik iletişim dayanışma olarak da tanımlanabilecek böylesi bir sınırlılık içinde kalmaktadır.
- Süreçle ilgili olarak meslek kuruluşlarına yönelik, özellikle üniversiteler tarafından verilecek eğitim programları düzenlenmesi doğru bir bilinç oluşturulması için gerekli görülmektedir. Kamu kurumları için de benzeri bir uygulama kendini hissettirmektedir.

#### **Önerilen yöntemler,**

- Öncelikle ülke içinde stratejik bir bütünlük sağlanamazsa halkla ilişkilerin görevi adeta gürültü yaymak olacaktır. İletişim entegrasyonunu sağlayacak

bir ana plan, concept oluşturulamazsa iletişimi arttırmanın bir önemi kalmayacaktır.

- Projenin demokratikleştirilmesi için Anadolu'ya taşınması, orada da ne düşünülüp düşünülmediğinin sorgulanması gerekmektedir. Halkı dinlemek ve onlardan görüş almak, yeni ve köklü projelerin üretiminde ve iletişim stratejilerinin geliştirilmesinde temel adımlardan biridir.
- Çalışanların Avrupalı standartlarda ve periyodik olarak alacakları kurumsal eğitimler, süreci algılamada etkin olacaktır. Hatta köklü bir değişimin sağlanabilmesinde, kurumların kendi içlerinden, sürece yönelik biçimde kendilerini eğitmeleri esas olarak görülmektedir. Projenin toplumsal olarak konumlandırılabilmesinde ana yol olarak böyle bir yöntemin izlenmesinin uygun olacağına inanılmaktadır.
- Süreçle ilgili yapılan araştırmalarda yöntem sorunu vardır. Neyin sorgulandığı önemlidir. AB'ye evet demek AB ile ilgili nelerin benimsenip nelerin benimsenmediği konusunda net bilgi vermekten uzaktır. Evet oranının yüksek olması olumsuz bir tutum çizilmediğini göstermekle birlikte bu tutumun arkasındaki algılama mekanizmalarının ne olduğu bilinmemektedir. Daha açık söylersek evet oyu verilen şey: AB süreci nedir; bu, bilinmemekte midir, bilinmemekte midir sorusu henüz yanıtızsızdır.
- Halkın süreçle ilgili bilgilendirilmesinde işkollarına göre kodlanması, hedef kitlelere ayrılması ve her işkolunun

hangi standartlar içerisinde hareket edebileceğini gösteren bir program oluşturulması rasyonel bulunmaktadır.

- Projede verimli olmanın bir kriteri de kesintisiz işleridir. İlgili kurumların duruma göre iniş ve çıkışlar gösteren faaliyetleri bu kriteri önemsemeyen bir yaklaşımdır.
- Konu ile ilgili olarak özellikle gençleri eğitmek üzere coğrafi bölgelerde konumlandırılmış pilot projeler düşünülmektedir. Gecikilmiş bir süreçte gençlere yatırım yapmanın daha rasyonel olacağı inancı bu tarz projelerin uygulanması için zorunlu gözükmektedir.
- Kurumların çalışmalarında finansman zorluğundan dolayı sponsorluk büyük önem kazanmaktadır. Ancak bu da bilinçli ve sürekli bir şekilde oluşturulabilmiş değildir.
- Sürecin toplumsal bir proje olarak konumlandırılması nedeniyle karar alma aşamasında halk gruplarıyla bu konuda karar alıcıların bir araya getirilmesi ve ancak böyle bir yapının sonucu olarak kararların üretilmesini sağlamak kaçınılmaz bir zorunluluk olarak görülmektedir.
- AB sürecinde Avrupa'da yaşayan Türklerin özellikle 3. jenerasyon Türk gençlerinin Türkiye'yi tanınması gerektiği belirtilmektedir.
- Danışmanlık hizmeti veren kurumlar öneri geldiği takdirde masrafı karşılanması kaydıyla kâr amacı

gütmeden süreçle ilgili çalışmalarda siyasal kadrolara hizmet etmeyi kabul etmektedirler. Ancak kendilerine talep gelmemesi yine siyasilerin projeyi toplumsal bir proje olarak algılamadıklarına işaret etmektedir.

- Halk süreçten kaynaklanan değişimlerden somut olarak ne kazanmaktadır, bunun görülmesi anlamında bir halkla ilişkiler yerine getirilmelidir şeklinde bir yaklaşım vardır.
- Şunları yapmak gerek söylemi yerine, nasıl değişmeli sorusuyla harekete, uygulamaya ihtiyaç vardır.
- Süreçte kanaat önderlerinin yeri ayrıcalıklı olmalıdır. Tartışma platformları içinde ilgili kurumların kanaat önderleri ile bir araya gelmesi ve onların fikir üretmelerine destek olmaları gerekmektedir. Fikirlerin kurumlar tarafından doğrudan halka gönderilen tek doğrular biçiminden çıkarak böylesi bir tartışma zemininden yayılan alternatifler olarak konumlandırılması daha ahlaki bir davranış biçimi olarak görülmektedir.

### **Bir Halkla İlişkiler Program Önerisi**

### **Türkiye Avrupa Birliği Sürecini Toplumsal Bir Projeye Dönüştürebilmek**

Yukarıdaki araştırma sonuçlarının da gösterdiği gibi süreç içinde halkın bilgilendirilmesindeki eksiklik ve kurumların birbirleri ile sürece yönelik bir dayanışma ve iletişim stratejisi geliştirmemiş

olmamaları bir halkla ilişkiler programını zorunlu kılmaktadır. Böyle bir proje için temel basamakları aşağıda verilen bir öneri sunabiliriz.

## **1. Amaçlar**

1. Türkiye - Avrupa Birliği sürecine ilişkin olarak kamunun duyarlılığını arttırmak.
2. Türkiye - Avrupa Birliği sürecinde kamuyu olumlu ya da olumsuz bir tavır alabilecek duruma getirmek.
3. AB'yi bire bir koşulsuz kabul edilecek bir süreç olarak değil toplumun tamamında değişimlere yol açacak ve bu nedenle de tüm toplumun müdahalesini gerektiren bir süreç olarak konumlandırmak.
4. Türkiye - Avrupa Birliği sürecine ilişkin bilgileri üretmek ve topluma yaymak.
  - AB'nin ne olup ne olmadığını, neyi ne kadar ifade ettiğini anlatmak.
  - AB konusundaki önyargıları gidermek. Önyargıların olmasının en büyük temeli bilgisizliktir. Bu bilgisizliği ortadan kaldırarak daha nesnel bir bakış açısı sağlamak.
  - Üretilen bilgileri zamanında hedef kitlelere ulaştırmak ve iletim biçimini belirlemek.
  - Süreci soyut biçimde algılandığı çerçevesinden çıkartarak somut noktalarda olumlu ve olumsuz neler getirdiğinin görülebildiği yeni bir çerçeveye yerleştirmek. (Soyut algılamaya kolaylıkla Avrupa

sempatizanlığına ya da anti Avrupa bir teze dönüşebilecektir.) Halkı doğrudan ve somut olarak ilgilendiren ihtiyaçların nasıl giderileceği konusunda bilgilendirmek.

- Süreçle ilgili bilgilendirmede AB'nin bireylerin kendi hayatlarındaki izdüşümlerini görmelerini sağlamak. AB'nin sunacağı hizmet ve politikalarla, ekonomik ve sosyal ihtiyaçların nasıl giderilebileceği arasındaki bağı görebilmek.
5. Sürecin Türkiye'nin dış politikası çerçevesinde değil halkın doğrudan ilgisini çekebilecek sosyal boyutlarıyla algılanmasını sağlamak.
  6. Süreç içinde, toplumsal düzeyde tabandan tavana doğru bir hareketlenme oluşturabilmek.
    - Sürecin toplumsallığını vurgulamak.
    - Kurumsallaşmış bir müzakere sürecini üretmek. AB sürecinin devletin kendi tanzim ettiği uluslararası ilişkilerden farklı bir süreç olduğunu belirtmek ve ilgili her konunun sivil toplumla müzakere edilmesini sağlamak.
  7. AB'yi algılamadaki endişelerin ve güvensizliğin giderilerek kaçınılmaz olan bu sürecin olumluluklarını arttırmak ve olumsuzluklarını azaltmak.

## **2. Mesajlar**

1. AB süreci toplumsal bir dönüşümü gerektiren ekonomik, siyasal ve sosyal bir projedir.



- AB zihniyet değişimini gerektirir.
  - AB yeni standartlarla yaşamayı gerektirir.
2. AB ile bütünleşecek olan sadece belirli sektörler değil Türkiye'nin bütünüdür. Bu nedenle bütün Türk vatandaşları bu konuya bilinçle yaklaşmalıdır.
  3. Tüm bir toplumun geleceğinin belirlenmesi hükümet ya da siyasi partilere bırakılamayacak kadar önemlidir.
  4. AB devlet için de toplum için de bir takım bedellerin ödenmesini gerektirecektir.
  5. AB süreci Türkiye'nin bir dış ilişkiler meselesi olmadığı gibi bürokrasinin de tekelinde değildir. Toplumsal bir meseledir.
  6. AB sürekli olarak değişen bir süreçtir. Kendine özgü bir entegrasyon modeli olan AB ne bir umut kapısı ne de Türkiye'yi yutacak bir devdir. Ekonomik entegrasyon olarak başlamış şimdi sosyal boyutu giderek gelişmekte olan ve dünya ölçeğinde bakıldığında özellikle sosyal boyutu ile ayırt edilen bir yapıdır.
  7. AB kendi içinde de tartışmaları süren bir yapı olduğu için 'nasıl olsa bizi almayacaklar' tezi geçerli görünmemektedir. Belirleyici olan istenilen kriterlere uyulup uyulmaması ile ilgilidir.
  8. Biz nasıl AB'ye gireriz değil biz nasıl yaşamak istiyoruz, hangi standartlarda yaşamak istiyoruz sorusunu sormamız sürece ilişkin çelişkilerimizi azaltacaktır.

### **3. Hedef kitleler**

1. Kamu
2. AB süreci ile ilgili tüm sivil toplum örgütleri
3. Medya
4. Üniversiteler
5. Sponsorluk hizmeti veren kuruluşlar
6. Halkla ilişkiler ve danışmanlık hizmeti veren kuruluşlar

### **4. Yöntemler**

1. Bilgi ile beslenen kamuoyu kampanyaları düzenlemek.
2. Bilgilendirme yoluna gidilirken kurumların sürekli aynı şeyleri söylemeleri değil birbirlerini tamamlayan projelerle koordine olmalarını sağlamak. Kurumlar arası bir işbirliği stratejisi geliştirmek.
3. Süreçle ilgili kurumların hükümetlerin temel bir politika oluşturamadığını göz önünde tutarak toplumu birincil hedef kitle olarak değerlendirmelerini sağlamak.
4. Bilimsel temelden yola çıkılarak hazırlanacak broşür ve kitapçıkların biçim ve içeriğinde halkın anlayabileceği bir dil kullanmak.
5. Kültürel ve sanatsal faaliyetler içinde ve görsel anlatıma ağırlık verilerek konuya ilginin artırılmasını sağlamak.
6. Sürece ilişkin bilginin dağıtımında toplumdaki farklı kesimlerin farklı bilgi ihtiyaçları olduğunu göz önünde bulundurmamak. Konu bazında uzman kişilerle farklı grup,

farklı kesimlerin ihtiyaçlarının AB sürecinde neler olabileceğini aktarmak.

7. Kamunun zihnindeki karanlık noktaların neler olduğunu belirlemek ve sürekli olarak dinamik bir şekilde toplumun nabzını tutacak araştırmalar üretmek ve uygulamak. Kamuya yönelik araştırmaları sistematik ve düzenli olarak analiz etmek.
8. Sürece ilişkin kurumlar arasında sistematik ve periyodik bir iletişim sürecinin üretilmesini sağlamak. Kurumlar arasında kişisel ilişki yollarından sıyrılarak kurumsal ilişki yollarını geliştirmek.
9. Sürece ilişkin basın değerlendirmelerinin daha objektif olmasını sağlamak için medya ile daha düzenli ve sürekli ilişkiler kurmak.
  - Medyanın süreçle ilgili olarak edindiği bilgileri uzman kişilere danışarak yayınlama yoluna gitmesini sağlamak.
  - Süreçle ilgili kurumların bilgiyi yaymada, mali kaynak güçlüklerini, medyanın daha etkin kullanılması yoluyla giderilmesini sağlamak.
10. Süreçle ilgili araştırma ve çalışmaların kurumlardan dışarıya iletilmesinde halkın da katılabileceği tartışma platformlarının sayısını arttırmak.
11. Tanımlanan standartları bizzat vatandaşların gündelik yaşamlarına tercüme etmek. Sürecin günlük hayatın işleyişine ilişkin neler getirdiğini görebilmek.

12. Kurumların sürece ilişkin üretecekleri ve iletecekleri projelere mali kaynak olarak sponsorluk faaliyetlerini içeren çözüm arayışına gitmek.
13. Halkla ilişkiler ve iletişim danışmanlığı hizmeti veren kuruluşlarla işbirliği geliştirmek.
14. Avrupa'daki Türklerle Türkiye'deki Türklerin bir araya getirildiği etkinlikler düzenlemek.
15. Süreç ile ilgili kişilerin eğitilerek kendi bağlı oldukları kurumlardaki kişileri eğitmelerini sağlamak.
16. Üniversitelerin konuyu daha etkin bir biçimde ele almalarını sağlamak.
  - Konu ile ilgili öğrenim gören öğrencilerin sürece katılımını sağlayarak bilgilendirmenin daha geniş alanlara yayılmasını sağlamak.
  - Üniversitelerin AB ile ilgili çalışmalarının duyurulmasında halkla ilişkiler ve tanıtım bölümlerinin AB araştırma merkezleri ile işbirliğini geliştirmek.
  - Üniversitelerden ilgili kurumlara doğru proje üretimi ve akışını sağlamak.
  - Üniversitelerin toplum tabanına yönelik olarak farklı ihtiyaç kategorileri üzerinde seminer ve tartışmalar düzenlemelerini sağlamak.
17. Türkiye'nin bütününde bilgileri yaymak.

- Anadolu'da verilecek seminer ve konferanslar yoluyla bilgilenede toplumsal eşgüdümü sağlamak.
- Kamu ile yapılacak yerel etkinliklerle konuyu tartışmak. Kamudan gelen alternatif yorumların görülmesini ve değerlendirilmesini sağlamak. AB ile kurulan ekonomik, kültürel, sosyal, demokrasi ve istikrar bağlarının tartışılmasını sağlamak.
- Bilginin kurumsallaşmasını sağlamak. Sürekli ve düzenli bir akış içinde verilecek bilgilerin periyodik olarak da yenilenmesine izin vermek.
- Dağıtılmış olan bilginin yerel medya aracılığı ile sürekli beslenmesini sağlamak.
- Sürece ilişkin bilgilerin Anadolu'daki meslek kuruluşları aracılığı meslek gruplarına doğru akmasını sağlamak.

Halkın katkısını zorunluluk olarak dile getirilmesine karşın gereklerinin yerine getirilememesinde iletişimin ve halkla ilişkiler bilincinin oluşmamış olması bir engeldir. Sürece yönelik projelerin üretilmesi kadar iletişim süreçlerinin üretilmesi, üretilen bilginin işlerliğinin sağlanması ve bu şekilde AB ile Türkiye arasında uzayan yolda görüş alanının açılması kanımca hem uzayan yolun kısaltabilmesinde hem de Türk toplumuna kendi içinde bulunduğu konumu yeniden değerlendirebilmesinde bir fırsat olabilecektir.

### **Kaynakça**

-CANBOLAT, İbrahim S. (1993/1994). "Yeni Avrupa Yapılanması ve Türkiye", Avrupa Araştırmaları Dergisi, Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü, Cilt:3, sayı: 1-2: 70-76.

-MIHÇIOĞLU, Cemal (1980/1981). Yönetim Bilimi-4, Ankara Üniversitesi SBF Yayınları, Ankara.

-NURAY Haluk (1999). "Yeni Avrupa Düzeni Çerçevesinde Avrupa Birliği Türkiye İlişkileri", Export: İstanbul İhracatçı Birlikleri Yayın Organı, sayı: 27: 13-18.

Görüşmeler (Nisan- Mayıs 2002)

-BAYDAROL Can, Türkiye Avrupa Vakfı, Yönetim Kurulu Üyesi

-BİRDEN E. Rana, İktisadi Kalkınma Vakfı ( İKV ), Uzman

-BORATAV Ali, Tribeca İletişim Danışmanlık, Genel Koordinatör

-ÇOBAN Tonguç, Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK), Eğitim Dairesi Sorumlusu

-DEDEOĞLU Beril, Galatasaray Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı

-ERKMAN Sedef, Türkiye Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD), Basın Bölümü Sorumlusu

-GÜVENER Ahmet, Türkiye Bilişim Vakfı (TBV), AB Koordinatörü

-KOHEN Sami, Milliyet Gazetesi, Dış Politika Yazarı

-KURMA Emel, Helsinki Yurttaşları Derneği (HYD), Proje Geliştirme Koordinatörü

-NAS Çiğdem, Marmara Üniversitesi, Avrupa Topluluğu Enstitüsü, Müdür Yardımcısı .

- ORÇUN Alp, Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV ),  
Yönetim Kurulu Üyesi
- OYAL Erkan, TV 8, Haber Masası Sorumlusu
- ÖNGEL Serkan, Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu  
(KESK), Uzman
- ÖZEL Soli, Türkiye Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD),  
Danışman
- ÖZTÜRK Osman, İstanbul Tabip Odası, Yönetim Kurulu Üyesi
- SAYDAM Ali, Bersay İletişim Danışmanlık, Genel Yönetici
- TAVŞANOĞLU Leyla, Cumhuriyet Gazetesi, Dış Politika Yazarı
- TEKİNALP, Ünal İstanbul Üniversitesi, Avrupa Birliği Araştırma ve  
Uygulama Merkezi, Müdür
- TOP Yücel, Türkiye Avrupa Birliği Sendikal Koordinasyon  
Komisyonu, Koordinatör
- TÜRKOĞLU Ayşegül Nermin, İstanbul Ticaret Borsası, Genel  
Sekreter
- ZARAKOL Necla, Zarakol İletişim Hizmetleri, Genel Yönetici

